

бярэзка №1

№ 1/2019(1088)

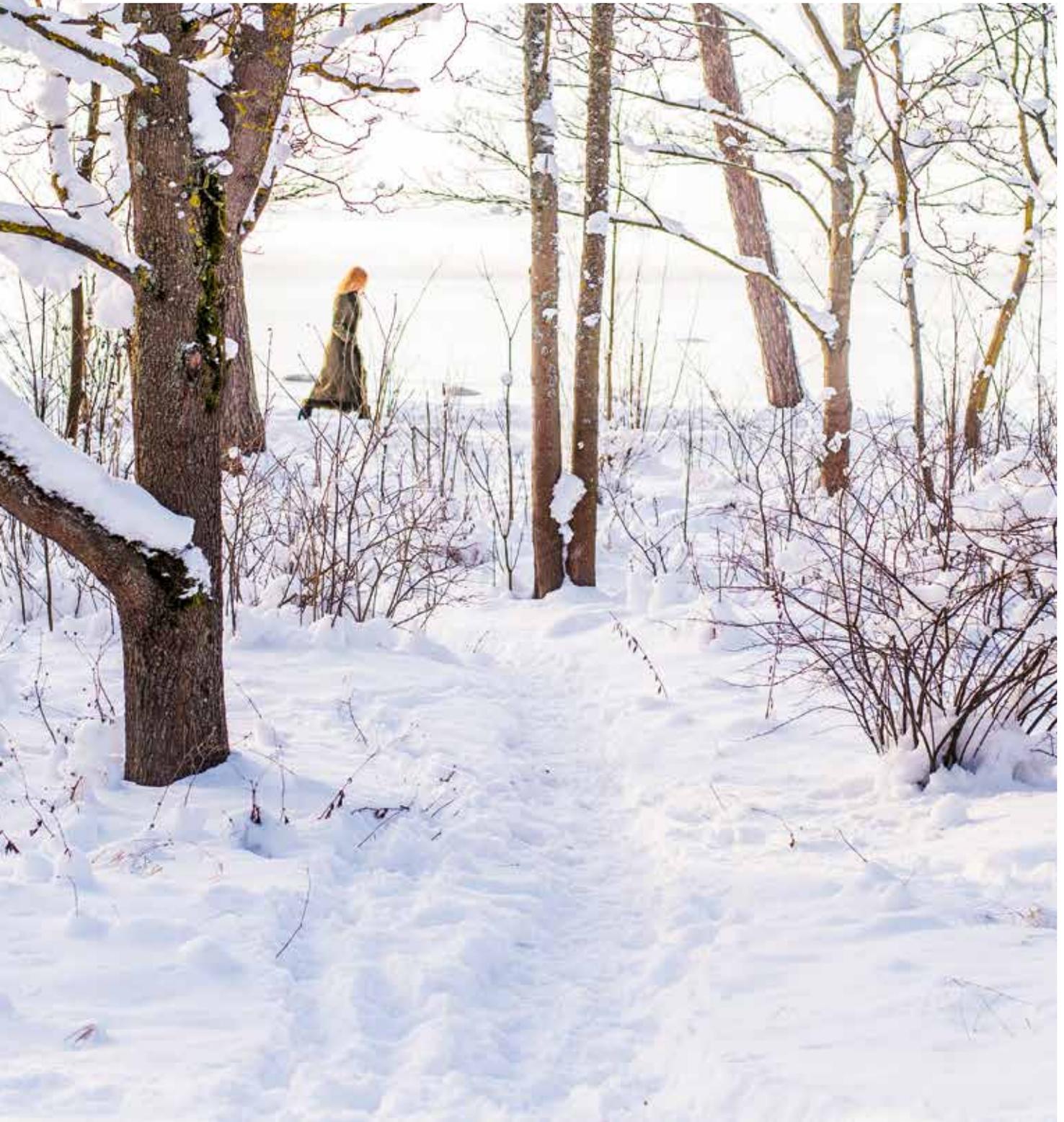
ISSN 0320-7579

Змены

Самыя няшчасныя людзі — тыя, што больш за ўсё баяцца
змен.

Міньён МакЛофлін, пісьменніца

Уявім, што мы ў космасе. Адсюль мы бачым шар зялёнага, белага і блакітнага колераў. Гэта наша планета. Калі мы спусцімся ніжэй, нам адкрыюцца сінія плямы, карычневыя няроўнасці, зялёныя палотны. А гэта — акіяны, горы, лясы... Пачакайце, гэта не ўсё. Мы яшчэ многа чаго не бачылі, але я вам пакажу самае цікавае, самае складанае, самае незразумелае і самае прыгожае. Мы апускаемся яшчэ ніжэй. Што гэта мітусіцца і ходзіць туды-сюды? Гэта людзі. Іх вельмі шмат. Настолькі, што валасоў на галаве не хопіць, каб пералічыць іх.

Здаецца, свет адзін на ўсіх. Можа, гэта так, але не зусім. Усё нашмат складаней. На Зямлі каля сямі мільярдаў чалавек — столькі і светаў. А чаму?

Існуюць аптымісты, песімісты, рэалісты. Ёсць атэісты, вернікі, агностыкі; лідары, ізгоі; халерыкі, сангвінікі, флегматыкі і меланхолікі. Кожны дзень людзей падзяляюць на тыпы, таму што ўсе розныя, аднолькавых не бывае. Хтосьці бачыць свет праз ружовыя акулеры, а хтосьці глядзіць праўдзе ў твар. Хтосьці бяжыць ад сваіх страху, хаваецца, як маленькае дзіця, ад ценю галінкі ў акне, а хтосьці ваюе з імі. Мы ўсе розныя, як цукеркі... Бываюць людзі злыя, якія ненавідзяць ўсё вакол, а бываюць наадварот — добрыя, гатовыя дапамагчы ў любую хвіліну.

Кожны чалавек мае сваё меркаванне. Мы не можам чытаць думкі адзін аднаго, таму кожны з нас — загадка. Я не ведаю, пра што, напрыклад, зараз думаеце вы, хто чытае гэта. Я не даведаюся, калі вы самі не раскажаце.

Колькі людзей, столькі і мар. Для кожнага чалавека ідэальны свет уяўляецца па-рознаму. Хтосьці хоча свет без войнаў, а хтосьці, мабыць, наадварот — падпарадкаваць сабе ўсю Зямлю.

Мы любім розную музыку, адзенне, машыны, краіны. Нам падабаюцца розныя стылі ў інтэр'еры, нават перавагі ў ежы ў нас розныя. Часта мы сустракаем людзей з падобнымі поглядамі і інтарэсамі, але яны не адпавядаюць нам цалкам.

Людзі розныя, таму ў нас ёсць выбар, з кім сябраваць. Але заўсёды, у жыцці кожнага чалавека ёсць хтосьці, каго не забудзеш ніколі. Для кагосьці ты — увесь свет, а хтосьці не ведае пра цябе ўвогуле. І гэта натуральна.

На самой справе, кожны жыве ў сваім свеце. Хоць вакол нас ўсё аднолькавае, але бачым мы гэта па-свойму. Таму і людзі розныя, што кожны прайшоў розныя выпрабаванні жыцця і высновы зрабіў свае.

На Зямлі сем мільярдаў чалавек, на Зямлі сем мільярдаў светаў.

Дар'я Ратабыльская

Чалавек — гэта цэлы свет

Самы таямнічы час

Змены... Простае і нейтральнае слова, а жах выклікае ў нашых сэрцах не горш за якіх-небудзь скалапендр. Нешта змяняецца — і мы баімся невядомага, баімся страціць кантроль, баімся, што не справімся, што новае нам проста не спадабаецца, а вярнуць назад будзе нельга.

Вось так і галоўная гераіня «**Night in the Woods**» (з *англ.* «Ноч у лесе») Мэй Бароўскі змагаецца з усведамленнем, што яе родны горад Поссум Спрынгс, у які яна вярнулася пасля двух гадоў у каледжы, змяніўся падчас яе адсутнасці. Старыя крамы зачыніліся, а новыя не паспяваюць заняць іх месцы, старыя сябры выраслі і спраўляюцца з цяжкасцямі дарослага жыцця самастойна, а яна... кінула вучобу і вярнулася ў бацькоўскі дом «проста таму што». Беспрацоўная і разгубленая, Мэй праводзіць дні ў настальгічных шпацырах па горадзе, гуляючы з сябрамі і наноў знаёмячыся з суседзямі. Але не толькі жыццёвыя праблемы гнятуць Мэй: у горадзе адбываецца нешта дзіўнае. У лесе адбываецца нешта *страшнае*. І Кейсі, яе сябар дзяцінства, кудысьці знік...

«Night in the Woods» — відэагульня ў жанры адвенчура, распрацаваная студыямі «Infinite Fall» і «Secret Lab» і выдадзеная ў 2017 годзе. Акрамя жмені апцыянальных міні-гульняў рознай ступені складанасці, усё, што трэба рабіць — гэта хадзіць і размаўляць. Мы вырашаем, з кім праводзіць час, і ўва многіх дыялогах нам часта даюць выбраць, як адказаць. А размаўляць давядзецца шмат. Скакаць — таксама: Мэй не проста актыўная дзяўчына, але яшчэ і кошка, таму калі вы жадаеце максімальна поўна даследаваць Поссум Спрынгс, то паркура па дахах і лініях электраперадач не пазбегнуць.

Досыць простая і немудрагелістая гісторыя з жыцця маленькага гарадка вачыма ўчарашняга падлетка паступова ператвараецца ў жудасную, хоць і чароўную, страшылку з... прывідамі? багамі? зласлівымі капіталістамі? Поўная таямніц і містыфікацый, не зусім дэтэктыў, яна прасякнута меланхалічнай нудой і пшчотай да родных мясцін. Нам з вамі складана сумаваць па амерыканскіх гарадках, але сітуацыя Поссум Спрынгс, напэўна, будзе знаёмая шмат каму: маленькае бяднеючае паселішча, моладзь з'язджае, няма працы, дамы пустыюць. Застой і смутак. І нават яўную чартаўшчыну, якая адбываецца ў ціхім гарадку, ніхто, акрамя Мэй, не заўважае.

Гук і візуал займаюць не апошняе месца ў «Night in the Woods». Гульня не дэпрэсійная, хоць і гаворыць пра праблемы, з якімі мы ўсе пастаянна сутыкаемся: будзь гэта праблемы матэрыяльнага свету, грамадства або толькі нашай галавы. Яркія фоны і эксцэнтрычныя персанажы ў выглядзе стылізаваных антрапаморфных жывёл у спалучэнні з невяязлівай, але дынамічнай музыкой, нягледзячы на сваю

відавочную нерэалістычнасць, выклікаюць прыемнае пачуццё дому. Нібы нарэшце вярнуўся з доўгай паездкі, і ўсё навокал быццам усміхаецца. Трохі сумна, таму што нешта незваротна знікла, а хтосьці сышоў. Трохі горка, таму што не відаць спосабу ўсё выправіць і зрабіць лепш. Трохі балюча, таму што давайце прызнаем: заўсёды трохі балюча, калі вяртаешся дадому. Але вось сябры клічуць на рэпетыцыю сваёй новай песні, а замест любімай піцэры адкрываецца іншая, нават лепшая, рэстарация. І тады заміраеш і думаеш: «Ну і добра. Добра. Хай змяняецца. Мінулае, будучыня — гэта проста словы, думкі ў галаве. Ніякія змены не адбярэць у мяне вось гэты момант».

Валерыя Дзяткова

Паэтка Кацярына Пушка: «Дакладна ведаю: натхненне — у бібліятэцы!»

Наша гутарка з Кацяй адбылася пад гукі гітары, калі яна накладала вершаваныя радкі на музыку. Рабіла гэта так лёгка і шчыра, што прайсці міма было немагчыма.

Кацярына Пушка — удзельніца і пераможца не аднаго паэтычнага конкурсу: міжнародны конкурс «Скрыжаванні–Мінск», «Вялікая Бард–рыбалка», гарадскі тур «Музыка маёй душы», «Срэбраныя струны» і шмат іншых. Падчас размовы яна распавяла пра творчы вопыт і бесперапынную крыніцу натхнення.

— Што заахваціла пачаць пісаць?

— Ведаеш, у жыцці чалавека ёсць цяжкія часы, лішак эмоцый, якія трэба хоць кудысьці выплюхваць. У кожнага свой спосаб. Я абрала вершы. Пісаць пачала нядаўна, пару гадоў таму, хоць цяга да выкладання думак на паперы была вельмі даўно.

Для мяне гэта спосаб паказаць міру пачуцці, эмоцыі, людзям — свой светапогляд. І калі да мяне прыйшло натхненне, то я буду пісаць ў 4 гадзіны раніцы або на ўроку ў школе (дарэчы, менавіта так я і напісала першы верш). Цяпер для мяне гэта неад'емная частка жыцця. Не скажу, што гэта пакліканне, але дня без радка ў мяне не бывае.

— Якія асноўныя тэмы вершаў?

— У мяне няма адной асноўнай тэмы. Я пішу пра тое, што хвалюе ў дадзены момант больш за ўсё і што трывожыць мой спакой. Часцей за ўсё гэта разуменне сябе і свету, каханне і страта блізкіх. Напэўна, асабліва сцю вершаў будзе тое, што я пішу дактылем, радкі лёгка пакласці на музыку і спяваць як песні.

— Ці выкарыстоўваеш ты моманты з жыцця ў вершах?

— Так, гэта для мяне аснова. Першым маім вершам быў «Я палюбіла». Як бы гэта ні было банальна, але ён прысвячаецца маёй першай закаханасці. Я пішу, што, нягледзячы на ўсе недахопы гэтага чалавека, мае пачуцці да яго застаюцца ранейшымі. Памятаю, калі пісала, адчувала буру эмоцый і пачуццяў. Менавіта так, верагодна, нараджаюцца добрыя вершы.

— Сіндром «ідэальнага» прысутнічае?

— У творчага чалавека прысутнічае жаданне зрабіць працу максімальна добра. Такія мы перфекцыяністы, нічога не зробіш з гэтым. Але ў кожнага сваё разуменне «ідэальнага». І часта яно не супадае з меркаваннем некаторых людзей. Калі я пішу, то заўсёды імкнуся сачыць за рыфмай і рытмам, перачытваю некалькі разоў услых. І гэта неабходна кожнаму аўтару.

— **У якіх умовах лепш за ўсё пішацца?**

— Я чалавек, які любіць камфорт. Мне пішацца лягчэй, калі ўсё вакол стварае патрэбную атмасферу. Пішу нешта лёгкае, цёплае — усё павінна быць такім. А калі бура эмоцый, то і мяне акаляе адпаведнае.

— **Куды ты пойдзеш за «прыгожым»?**

— Можна адправіцца за натхненнем у бібліятэку: там дастаткова шэдэўраў літаратуры, пасля якіх можна ствараць. Прыгожае акаляе нас паўсюль, але для мяне крыніцай з'яўляецца чалавек, а дакладней яго душа. Таму часцей за ўсё я шукаю натхненне ў людзях.

— **І што чытаеш у бібліятэцы?**

— Фэнтэзі і фантастыку — падабаецца паглыбляцца ў свет, які адрозніваецца ад нашага. Няхай гэта будзе гісторыя пра людзей з суперздольнасцямі, або абсалютна іншы Сусвет са сваімі правіламі і законамі. Самыя мае любімыя творы — гэта «Галодныя гульні» Сьюзен Колінз, «Імперыя анёлаў» і трылогія «Мы, багі» Бернарда Вербера. Часам магу ўзяць зборнік Ганны Ахматавай ці Марыны Цвятаевай. Душэўныя вершы ў іх.

— **Што б ты спытала ў любімага літаратурнага героя?**

— Іх у мяне вельмі шмат, але кожнаму я хачу задаць адно пытанне. На яго немагчыма адказаць няправільна, але многія могуць зманіць: «Ці ўмеецца вы любіць — любіць радзіму не за колькасць сусветных зорак, а за тое, што вы нарадзіліся на гэтай зямлі; любіць вучобу не за тое, што яна спатрэбіцца ў жыцці, а за тое, што вы будзеце ведаць больш; любіць маці за тое, што яна дае і не патрабуе наўзамен?»

Калі адказ на гэтае пытанне «так», нездарма гэты герой — мой любімы.

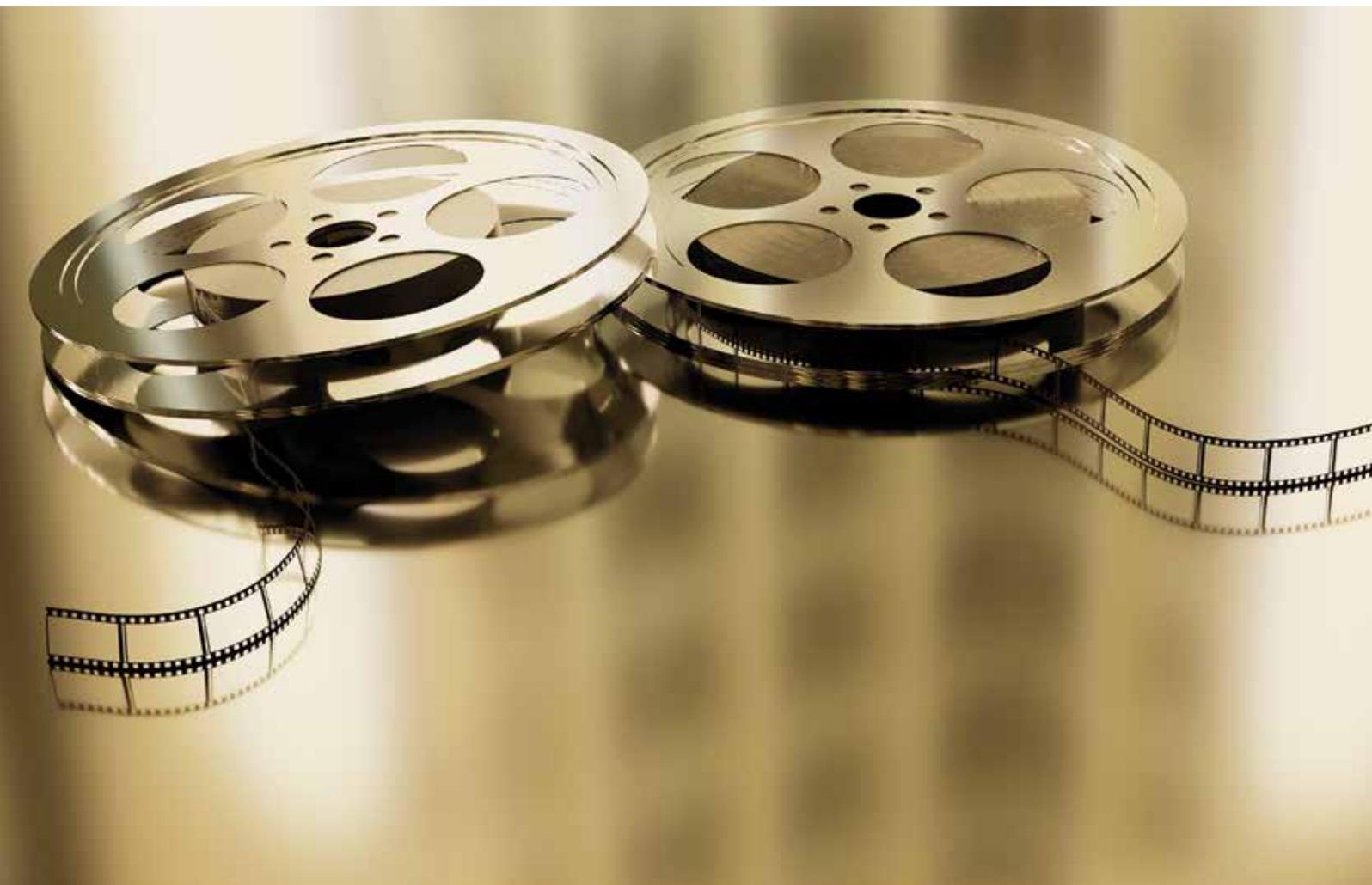
— **Чаго табе не хапае цяпер?**

— Магчымасці падарожнічаць па свеце — гэта адно з маіх самых моцных жаданняў. Сустрэкаць людзей, знаёміцца з іх праблемамі і лёсамі. Хачу пісаць пра рэальныя гісторыі, каб кожны мог у маіх вершах убачыць сябе.

Глафіра Жук

Вясна

Мы дачакаліся цёплых імгненняў,
Калі адступіла зіма.
Чуем цудоўныя песні капеляў,
Нам лепшай песні няма.
Свет залацісты ў твар стомлены свеціць,
Спыніцца ўміг мітусня.
Птушыныя спевы твае раны залечаць —
З вясной прыйшла радасць мая.
Вецер халодны змяніўся цяплом,
Навокал зялёным усё стала.
Птушкі вярнуліся ў родны свой дом.
Я шчасце сваё атрымала.
На свеце ўсе поры года цудоўныя,
А мне больш да сэрца вясна.
За ўсе дні халодныя, падступныя, бясконцыя
Сагрэць нас зможа яна.

Гук, колер, якасць — ёсць... Ці ёсць куды далей? Ці патрэбна далей?

Размовы пра тое, што папяровыя кнігі і перыядычныя выданні страцяць папулярнасць і застануцца толькі як занятак для аматараў рарытэтных забавак (рэтра-забавак, калі дазволіце), ідуць не першы год. І калі лёс друкаванай прэсы сапраўды стаіць пад пытаннем, то спробы пахаваць кнігу як матэрыяльны аб'ект не ўспрымаюцца нічым іншым, акрамя як пустой правакацыяй. Электронныя версіі могуць быць больш зручнымі і эканамічнымі, але нішто не замяніць цяпло шурпатах старонак, так? Так... А ці вядуцца падобныя дыскусіі ў сферы кінематографа? Ці ёсць змагары за чысціню традыцыі кіно? Ці ёсць тыя, каму не навісны «дзіджытал»? Можа, не паверыце, але ёсць. Некаторыя *рэжысёры* доўга цураліся і да гэтага часу цураюцца змены, здавалася б, простага фармату кіно.

Таму закранём тэму не гука, не колера, без якіх уявіць сённяшня фільмы немагчыма. Закранём *фармат*. Калі вы раней ніколі не задумваліся пра тое, у чым прынцыповая розніца паміж кіно «мінулага» і кіно «сучаснасці» (і чаму далёка не ўсе лічаць мінулае мінулым), то рэкамендую да прагляду фільм «**Side By Side**» (з *англ.* «Бок у бок»). Трохі дакументальны, збольшага навукова-папулярны, ён зробіць невялікі экскурс у гісторыю і голасам Кіану Рыўза раскажа, як кінемаграф прамяняў плёнку на лічбу. Ці не прамяняў: фільм хай і 2012-га года (а, як вядома, тэхналогіі хутка развіваюцца, а людзі да іх прывыкаюць), але ўсё-ткі ёсць тыя, каму ніякія «HD у 3D» не заменяць аналаг, з усімі яго вартасцямі і недахопамі. Адным з такіх дбайных адэптаў плёнкі з'яўляецца і Крыстафер Нолан, напрыклад!

У кожнага з нас ёсць камера — часцей за ўсё, у смартфоне. Здаецца: вось за гэтым і будучыня. За высокай разрознасцю, якая з кожным годам становіцца ўсё больш даступнай, за хуткімі «эдытамі», за бібліятэкай фільмаў у далоні, за такой вясёлай штукай, як 3D. А плёнка — гэта нешта старое. Прыгожае, але неэфектыўнае. Які сэнс з ёй вадацца, калі ёсць штосьці лепшае? А справа ў тым, што «лічба» не сінонім «лепшага». У асноўным гэта сінонім да... «таннага». Таму лічбавыя здымкі апанавалі тэлебачанне і аматарскі рынак, а плёнка стала ледзь не паказчыкам высокага мастацтва, «якаснага» кіно.

Нас, глядачоў, гэты «канфлікт» закранае ў асноўным у кінатэатрах, бо тэхналогіі трансляцыі для плёнкі і лічбы відавочна адрозніваюцца. Усё больш кінатэатраў адмаўляюцца ад старых праектараў, якія дазваляюць прайграваць аналагавы фармат, і мадэрнізуюць сістэмы. Тое, што мы бачым на экранах — канвертаваная ў «дзіджытал» плёнка. Не вельмі аўтэнтычна, але што зробіш? Плёнка, такая папулярная сярод зорак вялікага кіно, — элітная раскоша...

У «*Side By Side*» мы бачым рознасць меркаванняў знакамітых рэжысёраў і выяўляем, што, магчыма, у пагоні за таннасцю і хуткасцю мы губляем нешта прынцыпова важнае, незаменнае — і гаворка ідзе зусім не пра пацёртасць карцінкі.

Але, можа быць, гэта не так ужо і дрэнна.

Валерыя Дзяткова

Маргарыта Латышкевіч: пра фанфікі, «эльфяціну» і дрэвы, на якіх растуць пісьменнікі

Як шкада, што часопісныя старонкі не перадаюць голасу, інтанацый... У «Штодзённым прароку» з сусвету «Гары Потара» можна было хоць рухі і міміку пабачыць — і дазнацца пра чалавека больш, чым дазваляюць словы. Па тэксце інтэрв'ю з Маргарытай Латышкевіч — пісьменніцай, паэткай, рэдактаркай прозы часопіса «Маладосць» — застаецца толькі рассыпаць смайлы, каб хаця б часткова перадаць настрой размовы.

— **Ведаю, што твой першы твор быў пра коцікаў...**

— Гэта быў комікс. Тата неяк паскардзіўся, што няма чаго пачытаць. Пры тым, што хатняя бібліятэка ў нас немаленькая. Я пачула (мне было 4–5 гадоў) і зрабіла комікс пра коціка: праз трафарэт намалювала вялікую галаву, дамалявала лапкі-вушкі... зрабіла шэраг эпізодаў: «коцік кушаіць, гуляіць», нейкія сябры ў яго былі, вельмі страшны заяц. Карацей, на аматара.

— **Як бацькі ставіліся да тваіх творчых спроб?**

— Спачатку так: «Ну і ладна, абы ад вучобы не адрывалася». Я пачала з калятолкаўскай эльфяціны: пісала фанфікі да таго, як даведалася, што гэта такое. У падлеткавым узросце стала пісаць беларускамоўныя вершы. Мае бацькі практычныя: калі ёсць праблема, трэба яе вырашаць — думаць, куды гэта можна падзецц. Вырасшылі, што калі кампетэнтныя людзі ў рэдакцыі скажуць, што творы добрыя, то варта займацца гэтым далей. Першы верш быў надрукаваны ў «Брэсцкай

газеце». Наступная публікацыя — у 10-м нумары «Бярозкі» за 2004 год. Менавіта з яе я адлічваю сваю творчую біяграфію: там быў фідбэк ад рэдакцыі. А першы сур'ёзны водгук я атрымала ад Янкі Лайкова з «ЛіМа». Ён досыць прыязна паставіўся, і вершы надрукавалі.

Паступова высветлілася, што «хвароба» хранічная. Бацькі бачылі прагрэс лепш, чым я. Тата прачытаў падборку фантастыкі ў «Маладосці» і сказаў: «Я ўяўляю, як можна фільм зняць». Мама больш даспадобы мая калярэалістычная проза. Такім чынам, бацькі мяне «падзялілі». Часам веданне, што блізкія людзі нешта табе скажуць, прымушае задумвацца, як напісаць лепш. Гэта не значыць, што мы ва ўсім згодныя. У іх ёсць свае перавагі. Напрыклад, мама — аматар беларускай літаратуры, збірае сучасныя выданні. Яна была ўражаная, калі мяне ўзялі працаваць у «Маладосць», і яе меркаванне — гэта меркаванне сапраўднага чытача. Нават калі я не згодная, то ўсё адно прыслухоўваюся, нешта адкладаецца у галаве. Бо чытач мяркуе так.

— Ці можаш ты апісаць Маргарыту–падлетка?

— Я была дзіцём спакойным: перачытала дзіцячую бібліятэку і ў падлеткавым узросце запісалася ў абласную. Летам прыходзіш, скідаеш адзін стос, бярэш другі і начытваешся да звону ў галаве. За кошт чытання непазбежна выбіваешся з калектыву. У мяне каля дома расла вялікая вярба; усё, што я прачытвала, мы з сябрамі рэалізоўвалі ў гульнях — у эльфаў, касманаўтаў, іншых герояў... Гульня заключалася ў тым, што мы сядзелі на вярбе, але змяняліся дэталі фантазіі. З узростам я, канешне, перастала сядзець на дрэвах, хаця часам хочацца ☺

Я з захапленнем чытала класіку. Фанацела ад Івана Ганчарова — падабалася не столькі тое, што там адбываецца, колькі само чытанне: мова, стылістыка... Калі хварэла, у мяне была традыцыя чытаць пра Абломава. Гогаль, Булгакаў, О'Генры, Шэкспір, Шылер — уся класіка, што стаяла ў нашай шафе — гэта сябры, да якіх увесь час звяртаешся. Зразумееш–не зразумееш — не істотна. Памятаю, у пачатковай школе ўзяла ў бібліятэцы «Трох мушкецёраў», прачытала досыць хутка, а бібліятэкарка не хоча браць, кажа: «Ты не паспела прачытаць такую вялікую кнігу». Давялося ёй пераказваць сюжэт, каб яна паверыла. Я запісалася ў гурток юнага бібліятэкара, каб патрапіць у нетры сховішча, бо проста так туды не пускалі, а мне вельмі хацелася.

— З якімі героямі ты сябе атаясамлівала?

— Фішка была якраз у тым, каб уяўляць сябе кім заўгодна. Ты сядзіш на той самай вярбе, але штораз думаеш пра сябе па-новаму. Пакуль знаходзішся «ў кнізе», адыгрываеш ролю цэнтральнага персанажа. Чытаеш «Уладара пярсцёнкаў» — тусуешся з хобітамі, баішся назгулаў, захапляешся эльфамі. Выходзіш з кнігі — ты не хобіт, а чалавек. Безумоўна, на мне пакінулі глыбокія сляды прачытаных кнігі. Не адмаўляюся, што люблю Толкіна як пісьменніка, навукоўцу, стваральніка штучных моў. Яго падыход да пабудовы свету мне падабаецца, і я хацела б аднойчы па падобным прынцыпе стварыць свой. Захапленне магутнасцю, чароўнасцю, імкненнем да лепшага, якім прасякнутыя яго кнігі, адбілася на мне. І, напэўна, гэта не так кепска — любіць эльфаў, калі разумець пад імі штосьці лепшае.

— Ці ёсць у цябе любімы герой з беларускай міфалогіі?

— Успрымаць беларускую міфалогію як пантэон накшталт скандынаўскага не выпадае. Ад яго засталіся драбчкі, з якіх можна зрабіць нейкі канструкт, праўдападобны ці не. І часам навукоўцы злоўжывалі магчымасцю і стваралі

не зусім праўдзівых персанажаў. Калі пра казкі, то я люблю вобраз ваўка–памочніка, які размаўляе чалавечым голасам. Мне заўсёды падабаліся варыянты, дзе Іван-царэвіч забівае яго, і пасля воўк ператвараецца ў царэвіча. За гэтым маячыла гісторыя персанажа.

Амаль уся беларуская міфалогія не надта распрацаваная. Ёсць рэчы, растыраваныя дзякуючы пісьменнікам (таму ж Яну Баршчэўскаму). Напрыклад, вужыны кароль. Але ёсць нюансы за тым жа вужыным каралём, што не выкарыстоўваюцца нават людзьмі, якія звяртаюцца да гэтага вобраза.

— Як ты думаеш, па чым можна адрозніць беларускае фэнтэзі ад беларускага?

— У мяне ёсць сяброўка, якая піша фэнтэзі па-руску, не выкарыстоўвае ў сваіх творах беларускія міфалагічныя ці гістарычныя моманты. Але гэта не значыць, што яна цалкам вольная ад беларускага кантэксту. А ён ўплывае і на тыпажы персанажаў, і на некаторыя ўзоры стасункаў, на самую фабулу, у рэшце рэшт. Цікава чуць, як аўтары кажуць, што нічога беларускага ў іх творах няма. Але іх мысленне заточана ў такім ключы. Беларускасць мыслення — кармічная, на глыбінным узроўні, несвядомая, а тэкст — прамы вынік мыслення. Калі я сказала сяброўцы пра гэта, яна задумалася надоўга, а потым сказала: «Напэўна, так».

Увогуле беларуская фантастыка не вельмі разгалінаваная жанрава. Калі ў рускамоўнай і англамоўнай фантастыцы мы можам назіраць росквіт самых разнастайных жанраў, іх скрыжаванні, з'яўленне найноўшых жанраў, то ў нас іх мала. Людзі пішуць, але няма за плячыма разгорнутай літаратурнай традыцыі і важ-

ных для развіцця жанра ў межах нацыянальнай літаратуры твораў — эпічнага фэнтэзі, любоўнага фэнтэзі. Нават на хвалі «шырспажыву» вылучаюцца вартыя ўвагі творы. Калі мы хочам, каб развіваўся нейкі жанр, трэба працаваць мэтанакіравана ў гэтым ключы. Колькасць вымушана прайдзе ў якасць. Гэта як жарт пра незлічоную колькасць малпачак з друкарскімі машынкамі. Адна з іх можа напісаць «Вайну і мір». Таму я за масавасць.

— З улікам таго, што ты чытаеш шмат твораў аўтараў–пачаткоўцаў, ці можна вызначыць рысы, характэрныя для самага новага пакалення пісьменнікаў?

— Ёсць нюанс, які мяне турбуе. Часта маладыя аўтары разменьваюцца на творчасць у межах чужога сетынгу — фанфікі. У кожнага

ёсць індывідуальны ліміт старонак у дзень. І калі ты гэтую колькасць выпішаш у чужым сетынгу, то не напішаш нічога ўласнага сёння. Тым не менш, фанфікі — гэта харошая школа. Яе варта прайсці — навучыцца стылістыцы, выказаць павагу і любоў да пэўнага аўтара і яго твораў. Але не забывацца пра сябе. На жаль, сутыкалася з выпадкамі, калі чалавек заставаўся ў межах чужога мастацкага свету, а пра сваё казаў «не ідзе», хоць задаткі добрыя. З іншага боку, фікбук можа быць сродкам стасункаў з аўдыторыяй для пісьменніка, як піша арыджыналы і фанфікі на самога сябе.

Што яшчэ непакоіць: часта сутыкаюся з меркаваннем маладзейшых чытачоў, што дабрывя і мяккасць — гэта паказчык слабасці ці дурацці. Памятаю каментар адносна адной добрай герані, што яна «дурачка». А чаму? Таму, што ўмее спачуваць? Некамфортна сутыкацца з такім меркаваннем, і я спадзяюся, што з яго можна вырасці. Мне не хацелася б, каб яно замацавалася ў літаратуры і ў людзях.

— Пісаць бяруцца многія, але да сур'ёзных вынікаў даходзяць не ўсе. З чым гэта звязана?

— Для літаратурнай творчасці, як і для любога занятку, патрэбная прыродная схільнасць. Апроч яе — шалёная колькасць работы. І пра гэтую штодзённую працу многія забываюцца. Часам чалавек расчароўваецца, бо няма хуткіх вынікаў. А іх быць не можа. Да таго ж, не ўсе гатовыя чымсьці ахвяраваць, выкладацца напоўніцу. Таленавіты чалавек, які не аддаецца сваім тэкстам, можа на доўгай дыстанцыі прайграць таму, хто не мае схільнасці, але стараецца і працуе.

— Ёсць меркаванне, што ў беларускай літаратуры ўсё добра, проста не хапае чытача...

— Калі б усё было добра, чытача хапала б. Мяне непакоіць, калі літаратуру разглядаюць як нешта элітарнае. Літаратура павінна адпавядаць запытам людзей. Яна мусіць дапамагаць людзям, а людзі — цягнуцца да яе. Калі гэтага няма, значыць нешта мы робім не так. Літаратура — тое, што мусіць быць побач увесь час. Элітарнасць — прывідная рэч. Навукоўцы могуць дыскутаваць адносна глыбінных пытанняў тэорыі, а чалавеку варта даць літаратуру па яго патрэбах. Класіка не пішацца як класіка. Я не ўстану раніцай і, пачуўшы бліноў, не скажу: «Сяду я пісаць класіку». Класіка выкрышталізоўваецца з таго, што людзям патрэбна. Той жа Пушкін у свой час прайграваў у крытычных водгуках Загоскіну, але Пушкін застаўся, Загоскін — не вельмі. Значыць, ёсць іншая мерка.

— Што б ты параіла нашым чытачам, якія хочуць быць пісьменнікамі?

— Ёсць залатое правіла «Можаш не пісаць — не пішы». Калі не можаш не пісаць — гэта іншая размова. Ты атрымліваеш задавальненне ад таго, што пішаш, як стасуешся з персанажамі, ад таго, што ты нешта прыдумаў — гэта эйфарыя вельмі моцная, але пасля працы робішся развалінай. Да таго ж, прафесія не самая хлебная, таму трэба расстаўляць прыярытэты, каб потым не шкадаваць. Вельмі часта, калі заахвочваюць моладзь, праявіць момант прыхоўваюць. Ісці кудысьці трэба з расплюшчанымі вачыма, ведаючы, з чым сутыкнешся. Каб займацца любімай працай, варта часам прымаць нязручнасці. Калі хочаш пастаяннай утульнасці, трэба пашукаць штосьці яшчэ. Іншая справа, што для цябе самога тое, што ты робіш — жывая частачка, і калі табе гэта важна — усё добра.

Прэпараванне ваўкалака

Ёсць такі жанр, «патрапленцы» завецца. Гэта звычайна фэнтэзі або фантастыка, галоўны герой якога з нашага свету і часу загадкавым чынам перамяшчаецца... куды фантазіі аўтара хопіць. У свет з эльфамі і цмокамі, у свет суровай антыўтопіі, у глыбокую будучыню або далёкае мінулае. Такая завязка падаецца вельмі перспектыўнай і дае досыць прасторы для фантазіі на тэму сутыкнення культур, менталітэтаў і гэтак далей, але на справе рэдка можна сустрэць удалае яе ўвасабленне. На справе сюжэт гісторый пра патрапленцаў катаецца прыкладна па адной і той жа сцежцы, па-за залежнасцю ад расы персанажа, яго гендэрнай ідэнтычнасці, любоўных інтарэсаў і месца, куды ён трапляе. І гэтая дарожка складаецца з вар'яцкіх клішэ, бессэнсоўных сюжэтных ліній і вельмі нацягнутых жартачкаў, якія нічога, акрамя пачуцця няёмкасці, не выклікаюць.

У асабліва запушчаных выпадках галоўны герой перамяшчаецца не як асобны чалавек, а трапляе ў цэла гістарычнага персанажа. Тэарэтычна гучыць цікава, на справе атрымліваем паліцы кнігарняў і бібліятэк, забітыя трэшавым чытвом

кшталту «Касмічны крыгаход “Сталін”». У другой палове нулявых – пачатку дзясятых гадоў на патрапленцаў была шалёная мода, якая ахапіла велізарны роскід жанраў рускамоўнай літаратуры.

Белліт збольшага пазбег гэтай моды, і, каб знайсці чытво пра патрапленцаў на беларускай мове, трэба прыкласці пэўныя намаганні. Вось і галоўны герой кнігі «Князь–ваўкалак» — не патрапленец у цела князя ВКЛ, хоць да канца рамана вас гэтае пачуццё не адпусціць.

«Князь–ваўкалак» — прыгоднічка–гістарычны раман, дэбютная праца маладога аўтара Максіма Кутузава. Да дэбютных прац заўсёды складана ставіцца неперадзята: з аднаго боку, хочацца даць зніжку на «першы раз», з другога, нядрэнна б задацца пытаннем, навошта наогул абцяжарваць чытача сваёй «спробай пярэ». Давайце глянем, што там і як.

Аповед вядзецца ад асобы маладога князя не названай (але вядомай) дзяржавы, пра тое, як ён вучыцца кіраваць сярэднявечнай краінай, з кімсьці там заключае саюзы, з кімсьці там ваюе, ловіць нейкіх здраднікаў і гэтак далей. І адначасна расце як асоба і сталее. Такое апісанне — не мая дрэнная памяць на сюжэтныя перыпетыі, не лягота рэцэнзента, а дзіўная адсутнасць канкрэтнасці ў самім тэксце.

Аўтар наўмысна не называе краін, напрыклад, абмяжоўваючыся «Вялікім Княствам», «Каралеўствам», «Імпэрыяй» і «ворагамі Княства». Гэта не так важна, калі ўсе лакацыі пазнавальныя і чытач будзе счытваць, хто ёсць хто. Але. У рамане апісваюцца не рэальныя гістарычныя падзеі, а, хутчэй, «фантазія на тэму». З-за гэтага хочацца называць раман не «гістарычным», а «фэнтэзічным» — таму што з гісторыяй беларускіх зямель сувязь захоўваецца толькі на узроўні ўмоўнай геаграфіі. Як вынік — гістарызм толькі ў якасці невыразнай дэкарацыі. Узнікае пытанне, навошта ён наогул патрэбны, калі ўжо тут, па сутнасці, ствараецца новы, адарваны ад рэальнасці, свет?

Праблемы пачынаюцца ў той момант, калі ў аўтара заканчваецца яго веды пра эпоху, якую ён апісвае: то–бок на ўзроўні лексікі. Мова рамана сучасная, без найменшай спробы стылізацыі. Ключавая праблема — галоўны герой. Апавяданне вядзецца ад першай асобы, і для дасведчаных людзей гэта ўжо падстава насцярожыцца. Апавяданне ад першай асобы — прыём даволі спецыфічны: ён быццам збліжае персанажа з чытачом, стварае атмасферу асабістага аповеду і дае сканцэнтравана на пачуццях персанажа. Але, у той жа час, такім чынам абмяжоўваецца фокус апавядання: чытач не можа ведаць больш, чым ведае галоўны герой, з-за чаго сюжэт рухаецца звыклымі штампамі тыпу падслухоўвання Сюжэтна Важных Размоў, раптоўных азарэнняў і гэтак далей. Праз гэта вельмі шмат няякаснай літаратуры напісана менавіта ад першай асобы.

Побач з цалкам сучаснай лексікай — шанец бачыць эмоцыі і перажыванні сучаснага юнака. Тэкст пазіцыянуецца як гісторыя пра тое, што князі мінулага бліжэй нам, чым мы думалі, бо яны таксама любілі, сумняваліся, былі простымі людзьмі і г. д. Ідэя добрая, з партрэтаў у падручніках карысна страсаць пыл, каб бліжэй успрыняць уласную гісторыю (пра ўдалы прыклад такога стравання можна

Праз гэта вельмі шмат няякаснай літаратуры напісана менавіта ад першай асобы.

прачытаць у «Маладосці» №1). Адна загвоздка: гэта павінен быць гістарычны персанаж, які рэальна некалі існаваў і ўжо паспеў забранзавец у масавай свядомасці. Цісні на падабайку, калі, убачыўшы назву, таксама падумаў, што галоўным героем будзе Усяслаў Чарадзеі ці Вітаўт.

Галоўны герой не проста не гістарычны — ён безназоўны. Нават ніхто з яго атачэння не наважваецца прамаўляць яго імя дарэмна, абмяжоўваецца зваротам «князь», якое вымаўляецца з належным узроўнем захаплення, але гэта мае мінімум сэнсу з пункту гледжання раскрыцця ідэі твора. Але мае — калі разумець, што гэта не зусім паўнаўтасны персанаж.

«Марці С'ю» — назва для архетыпа персанажаў («Мэры С'ю» — калі персанаж жаночы), якая цалкам падыходзіць галоўнаму герою дадзенага тэкста. Навошта Марці С'ю з'яўляецца ў творы? У першую чаргу, гэта ўкараненне аўтарам самога сябе на старонках твора. Ствараць дадзены тып персанажаў лічыцца дурным тонам, і звычайна ён бязмерна раздражняе: Марці С'ю нерэалістычна паспяхова, удалы і прывабны вонкава. То-бок, у такім выпадку ён не можа паўнаўтасна прайсці шлях з усімі цяжкасцямі, якія рыхтуе яму аўтар, бо для яго там цяжкасцей не будзе — не будзе крызісу, не будзе напружання. Ён ідэальны ва ўсім — хіба што аўтар закіне нейкі недахоп, каб адцяніць характава. І недахоп ні на што не ўплывае.

І якое цікавае супадзенне, што першая асоба як тып апавядання — адна з першых прычын западозрыць наяўнасць Марці С'ю ў тэксце. Апавяданне ад першай асобы — дадатковая акцэнтацыя аўтарам сябе ў тэксце, такі эгаізм у квадраце. Калі ў чытача адчуванне, што ўласная персана аўтара цікавіць больш, чым гісторыя, якую ён стварае, чытач будзе шалець і раздражняцца. А гэта непазбежна, калі ў тэксце з'яўляецца Марці С'ю.

Мясцовы галоўны герой адпаведны па ўсім параметрам: малады чалавек, які толькі ўступіў у жыццё, яшчэ неразумны і інфантальны, спрабуе, пры пасільнай падтрымцы навакольных, спраўляцца з новай для яго адказнасцю. Мы маем справу з ідэалізаванай версіяй, таму ў яго ўсё атрымліваецца на «выдатна». І недарэчны недахоп на месцы — князь няўдалы ў турнірах. Ці ёсць нам справа да гэтага? Ці ўплывае рэальна гэта на што-небудзь? Якая розніца — бо ўсё атрымаецца найлепшым чынам.

Сярод бясконцага маналогу — мінімум рэальнай рэфлексіі. У галоўнага героя ёсць складанасці ў стасунках з бацькамі: маці дзесьці знікла, бацька кінуў яго і аднекуль здалёк пляце інтрыгі супраць сына. Здавалася б, выдатная глеба

для канфлікту ці, хаця б, для прапрацоўкі сваіх праблем праз выдуманы антураж, але нічога з гэтага не адбываецца. Тут ідэалізаванае рашэнне праблемы, і ў канцы «добры родзіч» з'яўляецца як бог-з-машыны і ратуе сітуацыю, а «дрэнны родзіч» аказваецца нейтралізаваны і пакараны. Пры гэтым у галоўнага героя з ім няма ніводнай размовы за ўвесь раман, і так застаецца незразумелым, што гэта і навошта наогул было.

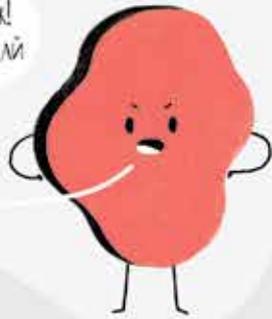
Вось і атрымліваецца нейкая прастора для ўцёкаў ад рэальнасці для аўтара, але не толькі, на самой справе. «Безназоўнасць» галоўнага героя уніфікуе яго, павялічвае колькасць людзей, якія ўспрымуць яго як шлях для ўкаранення сябе ў ідэальны свет, без болю і клопатаў, дзе ўсе праблемы вырашаюцца лёгка ці не вырашаюцца самастойна, бо з'явіцца нехта чароўны, хто з усім разбярэцца. З усіх рэцэнзій і анонсаў чытач атрымлівае інфармацыю, што гэта «гістарычны прыгодніцкі раман», але праблема ў тым, што чытач павінен разумець: ён ідзе чытаць менавіта эскапісцкі твор, пазбаўлены рэчаіснасці і сапраўднасці, жыццёнасці. Нават калі дадаецца азначэнне «фэнтэзііны», то гэта адлюстроўвае не самую асноўную функцыю жанра — сыход ад рэальнасці.

Чытаць «Князя-ваўкалака» можна, калі вы хочаце нацешыцца трэшавай літаратурай на беларускай мове. І дужа цікава было б паглядзець, што Максім Кутузаў будзе пісаць далей (калі будзе) — і гэта скажа пра аўтара куды больш, чым «спроба пярэ».

≡ як змиряєш шкотиці ≡

НЕ ЗАСТАВАЙСЯ У БАКУ

Шкванце у школі - гэта не ОК!
Я пагавару з класнай кіраўніцай

ПАЧНІ З МАЛЕНЬКАГА

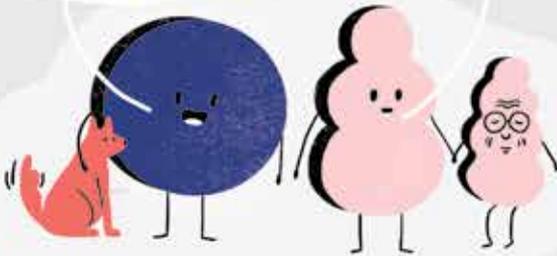
Адмовіцца ад пластыкавага
пакета проста!

РАБІ ТОЕ, ШТО ДЛЯ ЦЯБЕ ВАННА

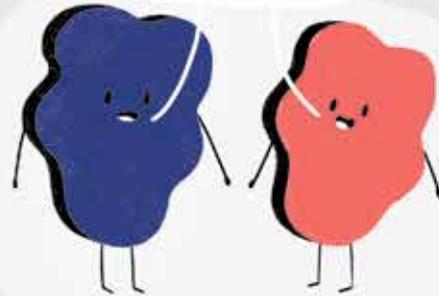
Для мяне важна
дапамагаш жывёлам

А для мяне важна
падтрымліваць пажылых

ШУКАЙ ПАДТРЫМКУ І
ПАДТРЫМЛІВАЙ ІНШЫХ

Дзякуй за тваю працу!

НАБЯРЫСЯ ЦЯРПЕННЯ

Мені адбываюцца паступова

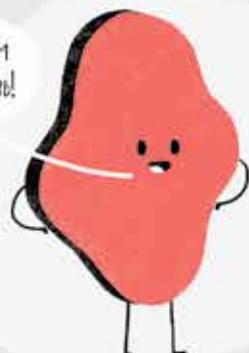

ПАМ'ЯТАЙ: КОННІ ТВОЙ УНЁСАК
У ЗМЕНИ ВАННЫ

РАСПАВЯДАЙ ПРА СВОЙ УНЁСАК

Мы з сяброўкамі вядзем
секцыю клатэ, прыходзь!

Я прыяду

МАЙМУ СЯБРУ БЫЛО СКЛАДАНА ПАДЫМАЦЦА НА
ВЕРХНІЯ ПАВЕРХІ У ШКОЛЕ

СПАЧАТКУ Я МАУЧАЛА, БО ДУМАЛА
ГЭТА МЯНЕ НЕ ТЫМЬЦІЦА

АЛЕ ПОТЫМ МОЙ СЯБР РАСКАЗАУ, ЯК ЯМУ
СКЛАДАНА НЕЛЬГА БЫЛО ЗКСТАВАЦЦА У БАКУ

МЫ РАЗАМ РАСКАЗАЛІ ПРА ГЭТА АДНАКЛАСНІКАМ,
МЫ ВЫРАЦЫВІ ДЗЕЙНІЦАЦЬ!

МЫ ПАГАВАРЫЛИ 3 ДЫРЖТАРАМ, І ПРАЗ МЕСЯЦ
У ШКОЛЕ З'ЯВІСЯ ПАД'ЁМНІК

І Я ЗРАЗУМЕЛА

Свет змяняецца,
калі яго змяняеш ты!

Як напісаць дэтэктыў і не здзейсніць злачынства

Частка 1: Факты

Больш за ўсё я люблю тое, што французы называюць *le roman policier*. А яшчэ больш — гісторыі з судовым разборам злачынстваў, калі ў цябе ёсць магчымасць прайсці той жа шлях, што і ў прысяжных, а праўда выявіцца толькі напрыканцы. Каб напісаць удалую гісторыю ў такім фармаце, трэба мець добры юрыдычны досвед. Альбо крымінальны. Аднак, у адрозненне ад Шэрлака Холмса, які мог бы зрабіць някепскую кар’еру па абодва бакі (а мы б усё роўна яго любілі), я такімі ўменнямі не вылучаюся і хіба што люблю разгадваць загадкі.

Але ж і дэтэктыў — гэта не заўсёды *le roman policier*. Лацінскі дзеяслоў «*detegere*», ад якога і ўтворана агульная назва жанру, азначае «выкрыццё». Напраўду слова «дэтэктыў» у самастойным значэнні, згодна з Оксфардскім

слоўнікам, усё ж паходзіць ад *detective policeman*, галоўная справа якога — выкрываць злачынцу, і пазбегнуць гэтай асацыяцыі амаль немагчыма. Але не ў кожным дэтэктыве мусіць быць злачынства. Гэта можа быць любая гісторыя, дзе даследуецца загадкавае здарэнне — і гэта першы факт пра дэтэктыўны жанр.

Другі заключаецца ў тым, што выкрыццё таямніцы — задача зусім не герояў дэтэктыўнай гісторыі. Гэта задача чытача. Няма горшых дэтэктываў, чым тыя, дзе чытач яшчэ на сярэдзіне ўсё зразумеў, а аўтар альбо аўтарка тым часам з непадробнай шчырасцю апісваюць пакуты герояў, якім выпала няшчасце змагацца са справай, і другую палову кнігі. Таму ў дэтэктыўным жанры менавіта аўтары выступаюць ў ролі галоўнага злачынцы — і гэта ўжо трэці факт. Толькі яны ведаюць, што здарылася ў іх гісторыі на самой справе, а таму аўтарам належыць як мага старанней шыфравацца ад чытача. Хаця тут ёсць і іншая крайнасць — калі было так вышталцона, што ніхто не зразумеў.

Найлепшы прыклад умення вытрымаць рэгламент тут — напэўна, Борхес, які ўмеў выпісаць цэлую Гісторыю з драбязы і пры гэтым у вельмі лаканічнай форме. Але ж галоўная яго жарсць у іншым: Борхес любіў маскіраваць пад найсапраўднейшы факт сярод гістарычных сведчанняў тое, што прыдумаў сам, прычым згадкі пра адну і тую ж падзею можна сустрэць у розных апавяданнях, што надае такому «факту» рэалістычнасці. І ў гэтым паўстае галоўная даследчыцкая задача чытача: прасачыць не толькі ўласна сюжэтны план гісторыі, але таксама зразумець гульню аўтара. Для мяне сапраўдны дэтэктыў з Борхесам пачаўся, калі я згубілася ў галавакружным свеце яго апавяданняў і пазнала ў адной гісторыі персанажа, з якім сустракалася на 44 гады (а насамрэч на некалькі соцень старонак і тыдзень рэальнага часу) раней. Абедзве гісторыі маюць дэтэктыўны складнік самі па сабе, аднак дзякуючы таму, што апавядаюць яны пра адно і тое ж здарэнне (але цалкам адрозна!), пераадольваючы і час, і прастору, дэтэктыўнай тут робіцца сама сувязь паміж двума тэкстамі. Каб захаваць інтрыгу, бо, магчыма, кожнаму будзе цікава самому разабрацца з гэтымі апавяданнямі, я не буду казаць іх назвы, адзначу толькі, што яны звязаны з ружовым кафэ і чалавекам па імені Расэнда.

Калі працягваць гутарку пра выкрыццё аўтараў, то, вядома ж, нельга абмінуць «Імя Ружы» Эка, бо тут таксама ёсць не толькі непасрэдны дэтэктыў, падзеі якога разгортваюцца ў сярэднявечным абацтве. Аўтар робіць дэтэктыўнай гісторыю рукапісу кнігі, якая быццам бы складае яго раман. Таксама ёсць тут і мета-тэкст, які адсылае да іншых дэтэктываў іншых аўтараў — у тым ліку ў якасці аднаго з персанажаў можна пазнаць і самога Борхеса з яго «Вавілонскай бібліятэкай». Аднак я насамрэч больш люблю раманы «Маятнік Фуко» і «Баўдаліна». Дарэчы, калі я чытала другі з іх, у анатацыі да кнігі было пазначана, што акрамя неверагодных прыгод, дзе змешваюцца сапраўдныя гістарычныя здарэнні і выдумка ў часы ўладарання Фрыдрыха Барбаросы, чытачы знойдуць і сюжэт, запазычаны ў Конан-Дойла. Я так намагалася пазнаць яго, што ў выніку цалкам прапусціла яго па-за ісхіяподамі, блегмамі, гіпатыямі, царствам прасвітара Іаана і іншымі цікавосткамі. Кажуць, што згаданы сюжэт тычыцца версіі, якую Эка прапануе ў якасці тлумачэння абставін смерці (альбо забойства?) самога Барбаросы.

Аднак каб напісаць добры дэтэктыў, зусім не абавязкова загразаць у мудрагельствах — і гэта чацвёрты факт. Таму, каб трошкі адарвацца ад тэорыі, прапаную нарэшце выканаць першыя практыкаванні.

Практыкаванне №1

Апішыце свой дзень. На першым этапе паспрабуйце зрабіць гэта як мага больш падрабязна, абавязкова пазначайце, што вы рабілі і ў які час — лепш за ўсё будзе прадставіць гэта ў выглядзе табліцы. Пасля таго, як будзе гатовае ваша апісанне, зрабіце рэвізію. Якую сувязь можна прасачыць паміж тымі падзеямі, удзельнікамі якіх вы зрабіліся? Якія з падзей больш істотныя, а якія — менш? Ці былі сярод гэтых падзей надзвычайныя здарэнні? Калі такіх здарэнняў, на першы погляд, не было, уявіце, якую з падзей можна было б «дадумаць» і надаць ёй загадкаваасці? Перарабіце апісанне вашага дня, пакінуўшы толькі галоўнае такім чынам, каб яно ператварылася ў дэтэктыўную гісторыю. Якія факты дапамогуць чытачу «выкрыць» вашу гісторыю? Памятайце, што выкрыццё можа тычыцца як самога «загадкавага здарэння», так і агульнага ладу вашага апаведу. Аб'ём другога тэкста мусіць займаць не больш за 1 старонку аркуша фарматам А4.

Практыкаванне №2

Перарабіце вядомую дэтэктыўную гісторыю на новы лад. Абярыце які-небудзь сюжэт са зборнікаў Конан-Дойла альбо любы іншы, пажадана невялікі. Паспрабуйце перанесці герояў у іншы час, альбо змяніце развязку (з ёй можа змяніцца і інтрыга), альбо пастаўце ў тыя ж абставіны цалкам іншых герояў (як варыянт: распавядзіце гісторыю ад імя злачынцы). Як зменяцца факты ў новым дэтэктыве? Запішыце сваю гісторыю. Аб'ём тэкста — ад 2 старонак аркуша фарматам А4.

Я мушу прызнаць і пяты факт, але ж ён асабісты. Мне яшчэ ні разу не дапамаглі літаратурныя дапаможнікі ў стылі «Як напісаць...». Дакладней, адзіны раз, калі я прачытала такі дапаможнік (ён тычыўся напісання п'ес), я так нічога і не напісала. Затое цяпер дакладна ведаю, што такое драматургічная арка. Разам з тым, мне заўжды вельмі дапамагалі воркшопы, на якіх пісьменнікі распавядалі пра ўласны досвед і прапаноўвалі маладым аўтарам розныя практыкаванні, дзяліліся заўвагамі. Практыка і зваротная сувязь — напэўна, адзіная магчымасць развіваць свае навыкі пісьменства. Прынамсі, у мяне так. Але падрабязней пра свой досвед напісання дэтэктываў, а таксама складнікі, якія, на маю думку, маюць значэнне для гэтага жанру (а гэта герой, інтрыга, кампазіцыя і форма — шосты факт), я распавяду ў наступных частках гэтага практыкума. Адзінае, пра што магу папярэдзіць: калі нехта пачынае распавядаць вам пра 10, альбо 20, альбо 436 правілаў напісання дэтэктываў, не слухайце. Бо менавіта там, дзе парушаюцца правілы, пачынаецца сапраўдны дэтэктыў. І гэта сёмы факт.

Свае практыкаванні дасылайце ў рэдакцыю «Бязрозкі» з пазнакай «Дэтэктыўны практыкум», а пакуль — яшчэ адно заданне: пачынайце прыкмячаць усё загадкавае, таямнічае і надзвычайнае ў сваім жыцці, а таксама рабіце запісы ў нататніку — гэта абавязкова дапаможа вам у напісанні вашага дэтэктыва.

Ксенія Шталенкова

Спакуса

— **О**й, сапсуюць цябе новыя сябры! — хітала галавой бабуля, назіраючы за зборамі Яны на чарговую вечарынку. — Сёмы клас, а фарбуешся як трыццацігадовая! Кепска.

— Ба, адчапіся, а? — моршчылася Яна, выводзячы апошні штрых на пакуль яшчэ незнаёмым твары. — У нас усе так ходзяць, а вылучацца я не хачу.

— І торгнуў мяне нячысты перавесці цябе ў новую школу. Прыедуць бацькі — не зразумеюць.

У чымсьці бабуля мела рацыю: усё Яніны змены пачаліся менавіта з новай школы. У старой, да якой цяпер даводзілася дабірацца амаль гадзіну (нядаўна я сям'я пераехала ў новую кватэру), норавы былі строгія, а жыццё — цікавае: паходы, паездкі, займальныя квэсты, пастаянныя конкурсы і спаборніцтвы. То маюць, то да КВЗ рыхтуюцца. Да касметыкі справа даходзіла толькі ў плане грыму.

— Дзяцінства! — рэзюмавалі яе новыя аднакласнікі, пачуўшы пра гэта. — У нас усё будзе круцей.

Яна з такім вызначэннем пагадзілася не адразу. Але навязвацца не стала: не падабаецца — хай сваё прапаноўваюць, не седзьма ж паўгоддзе праседжваць.

Ініцыятыву ў свае рукі ўзяла Эма, энергічная дзяўчынка мадэльнай знешнасці. Яе бацькі працавалі за мяжой, дасылалі пасылкі з моднымі еўрапейскімі ўборамі. Выхаваннем Эмы займалася цётка, якая дала дзяўчыныцы поўную свабоду. І Эма скарысталася гэтым дарам па сваім разуменні.

— Між іншым, не такія ўжо мы і маленькія, — з пагардай моршчыла яна свой носік у размове з аднакласнікамі. — У сярэднія вякі такіх замуж выдавалі, а ў нас нават на вячэрнія тусоўкі ў клубы не пускаюць. Несправядліва!

— Замуж я не хачу, — адказала ёй самая смелая з суразмоўніц, пакуль астатнія прымяралі інфармацыю на сябе, — а вось у клуб пайшла б з задавальненнем.

Дзяўчынкі падтрымалі яе нязладжаным хорам. Яна таксама: пабываць у моладзевым клубе, напэўна, выдатна. Праўда, да гэтага часу падобныя думкі яе не наведвалі. Можа, сапраўды час сталець?

— Так вас туды і пусцілі! — крытычна агледзела новаспечаных сябровак Эма. — Вам толькі на ранішніках «адрывацца».

— Але ж ты сама толькі што...

— Калі хочаце патрапіць у клуб, займіцеся сабой. Магу даць парачку ўрокаў.

І паняслася: па вечарах дзяўчынкі збіраліся ў Эмы. Вучыліся рабіць модныя прычоскі і макіяж. Навука далася Яне лёгка. Займацца сабой спадабалася. Праўда, трохі бянтэжыла непрадказальнасць вынікаў. А можа, і лепш, што не ведаеш, кім станеш на гэты раз: рамантычнай паненкай або прарыўной тынейджаркай?

— Ці тое яшчэ будзе! — адно ўхвальна ківала «настаўніца». — На днях вам яшчэ адзін фокус пакажу. Глядзіш, да вясны ў любы клуб як да сябе дадому заходзіць будзеце.

— А што за фокус?

— Ну... — Эма некаторы час разважала над своечасовасцю чарговага ходу. А потым наважылася — чаго цягнуць ката за хвост, час дзяўчынак зрабіць па-сапраўднаму дарослымі. — Добра, скажу. Толькі без слабавольных непрытомнасцей і ўздыхаў! Разумеце, у клубах паляць усе. Пагалоўна.

— Але гэта ж шкодна! — знайшла смеласць запырачыць адна з вучаніц.

— Ой, якія мы правільныя! — паморшчылася Эма. — Падумаеш, пара зацяжак за вечар! Затое эфект...

Яна выцягнула з запlechніка пачак цыгарэт. Спрытна дастала адну, шчоўкнула запальнічкай. Летуценна зацягнулася, а потым выпусціла да столі струменьчык шызаватага дыму.

— Ну як? Пару гадкоў адразу набягае, праўда?

Дзяўчынкі маўчалі. Эма паўтарыла фокус. Яне здалася, што выглядала прыяцелька па-дурному і напышліва. Але не агучваць жа падобныя думкі ўслых. А таму яна сказала:

— Ну не ведаю. Я пакуль не гатовая паспрабаваць.

— А я магу! — устала на бок Эмы адна з дзяўчынак.

Астатнія ад каментароў устрымаліся.

— Няволіць не буду, — з пагардай скрывіла вусны «настаўніца», — але ўлічыць прашу: хочаце выглядаць на васямнаццаць, вазьміце цыгарэту. Іншага спосабу працягнуць вас у клуб я не бачу. Так што вам вырашаць. Даю два тыдні на роздум. Час пайшоў.

А шчасце было так блізка!

І вось сёння Яна павінна была вырашыць: запаліць ці адмовіцца, разарваўшы адносіны і згубіўшы магчымасць стаць заўсёдняй модных тусовак. Няўжо бабуля нешта адчула? Але што калі Яна і сама не магла толкам адказаць, паліць або не паліць, — затрымаўшыся на тры гады на найўным дзяцінстве? Тут галоўнае не марудзіць: праз тыдзень прыязджаюць з камандзіроўкі бацькі. А мама не бабуля — тут жа адчуе нядобрае.

І што ты будзеш рабіць?

Бабуля з пруткамі:

І не думай, дзетачка! Гэта ж якая шкода арганізму, маладому і неакрэпламу. Ты пакуль яшчэ дзіцё. А дзіцём быць зусім нядрэнна. Ні табе клопатаў, ні праблем сур'ёзных.

Проста не разумеюць гэтага людзі, пакуль маладыя. А калі пасталеюць, могуць шукаць — а цягнік сышоў. І ніякімі сіламі яго не дагнаць. Не спяшайся стаць дарослай. Лепш з бабуляй падзяліся праблемай, яна табе мудрае слова скажа. Умеем мы, бабулі, настрой падымаць. І пошасці ад унукаў адводзіць.

Прыгажуня:

Паліць? Фі, якая брыдота! Ты, напэўна, не ведаеш яшчэ, як дрэнна ў курцоў з рота пахне. І пальцы заўсёды жоўтыя. І зубы. З такой дзяўчынкай цалавацца (ой, можа, рана яшчэ пра гэта, тссс, так і быць, скажу па сакрэціку) жах, як непрыемна.

І потым, курэнне негатыўна адбіваецца на колеры скуры, ззянні вачэй. Вала-сы губляюць бляск. Голас становіцца грубы. Няўжо ты так сабе не падабаешся, што хочаш усё гэта страціць?

Ах, мы марым выглядаць старэйшымі, чым ёсць! Зразумей, цыгарэта ў руках падлетка — найбольшая дурасць. А кожны ўзрост добры сам па сабе. Паспееш яшчэ дарослай стаць. Пажыві пакуль наўнай дзяўчынкай. Нядоўга засталася.

Першакласнік з яблыкам:

Ведаеш, я аднойчы спрабаваў. Гадасць! Тры дні потым пляваўся. Я лепш яблычак з'ем. Або соку шкляначку вып'ю. А сталець можна рознымі шляхамі. Я, напрыклад, на днях сваёй маме пельмені рабіць дапамагаў. Яна мяне хваліла, на каток паабяцала звадзіць. Потым доўга гладзіла па галаве і шаптала: «Які ты ў мяне ўжо дарослы».

Праўда, я не заўважыў, як пасталеў. Хаця доўга разглядаў сябе ў люстэрку. Але ж дарослым лепш відаць. Яблычкам пачаставаць?

Прасунуты старшакласнік:

Цярпець не магу дзяўчат з цыгарэтай у зубах. І не я адзін (калі табе цікавае меркаванне супрацьлеглага полу). Да таго ж, паленне даўно выйшла з моды. У модзе цяпер здаровы лад жыцця. Актыўна здаровы. Бег, фітнес, плаванне, тэніс, айсшток. Ёга, у рэшце рэшт.

А яшчэ модна быць самім сабой. У любым узросце. І паспець атрымаць асалоду ад кожна адпушчанага табе года. І няма чаго спяшацца з касметыкай. Каштоўнасць натуральнай прыгажосці яшчэ ніхто не адмяняў.

Хачу нагадаць, што курэнне ў грамадскіх месцах лічыцца правапарушэннем. Спадзяюся, ты не імкнешся стаяць на ўліку ў інспекцыі па справах непаўналетніх?

Успомні, хто ў тваёй сям'і (мама, тата, цёткі, дзядзькі, бабулі, сваякі альбо проста добра знаёмыя) паліць. А цяпер паспрабуй успомніць, хто з іх кідаў паліць. Іх думцы ты давяраеш? Тады спытай: чаму кідалі. Цяпер успомні, каму ўдалося кінуць. Далёка не ўсім. Чаму? Ды таму што залежнасць не пакідае выбару, і пераадолець яе ўмовы змогуць толькі самыя ўстойлівыя.

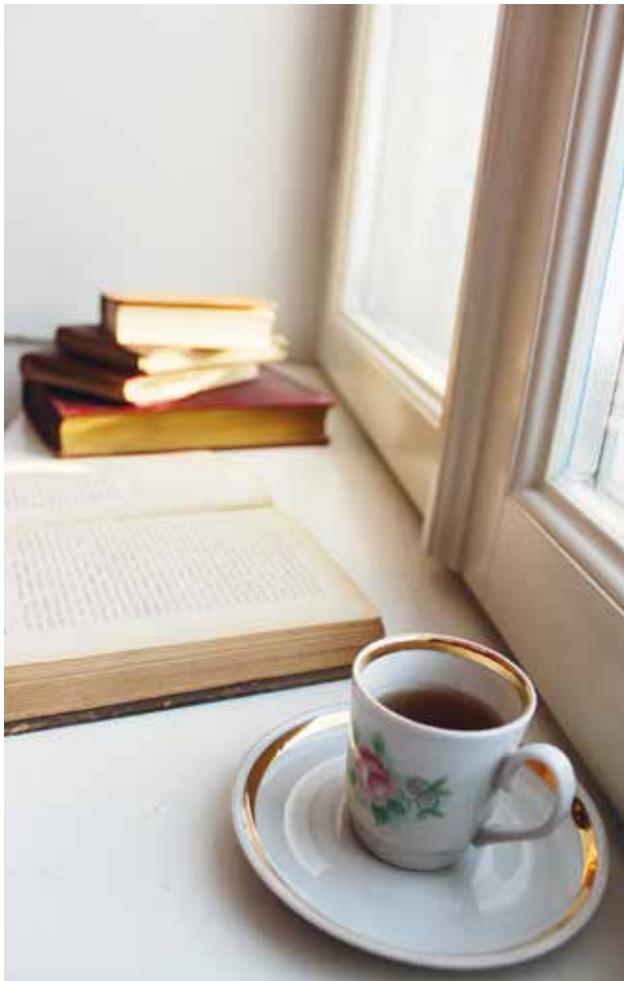
Словам, табе трэба будзе упартая барацьба за месца пад сонцам. І Эма ў гэтым не памочніца. Мабыць, дзяўчынцы даводзіцца падладжвацца пад сітуацыю. Улічы, што сама ты пакуль вольная для выбару. Паспрабуй адстаяць сябе і сябровак. Удачы!

Што хавае мармуровы анёл?

Звычайная нядзеля. За вокнамі цёмна, сумна, дажджліва і не хочацца выходзіць на вуліцу. Чым заняць сябе?... І тут я раптам успомніў, што мне далі пачытаць аповесць Людмілы Рублеўскай «Сэрца мармуровага анёла». Трымаючы ў руках кнігу, я зразумеў, што не ведаю імя гэтай аўтаркі і ніколі не чытаў яе твораў. Калі б настаўніца беларускай мовы і літаратуры не параіла мне пачытаць аповесць, то я і не здагадаўся б пра існаванне гэтай кнігі з такой загадкавай назвай.

Чытаць я вельмі люблю. Мне падабаецца пражываць жыццё герояў новага твора, падарожнічаць з імі, праходзіць праз выпрабаванні. Назва твора заінтрыгавала мяне, і я, як і заўсёды, захапіўся чытаннем. Чым далей я паглыбляўся ў сюжэт, тым больш гэты твор мне падабаўся. У аповесці ўдала спалучаюцца прыгодніцкі, гістарычны і дэтэктыўныя жанры. Гэта гісторыя адной «жанчыны з неўладкаваным лёсам», мастацтвазнаўцы Кацярыны Аляксееўны, якая трапіла ў вёску Наўе, дзе знаходзіўся краязнаўчы музей, — каб адбраць экспанаты для сталічнага музея. Загадчык музея, Нічыпар Цудко, памёр, а вартаўнік Вінцусь (загадкавы персанаж, «каменны рыцар»!) хавае тайну пра сямейную рэліквію паноў Палецкіх. Інтрыга ў творы раскрываецца

паступова, «нібы кітайскі куфэ-рак: адчыняеш шуфлядку — за ёй хаваецца наступная». У сутарэнні Кася адшукала помнікі драўлянай архітэктуры, беларускай, непаўторнай, перыяду сямнаццаціга стагоддзя. Побач з імі — мармуровы анёл з непрапарцыянальна вялікімі, складзенымі на сэрцы далонямі, з крыламі, падобнымі да змятай прасціны, і мужыцкім спакутаваным тварам. Экспанатамі музея таксама цікавіцца жонка багатага чалавека і эксперт сталічнага антыкварнага музея. Кася з архіўных дакументаў даведваецца пра лёс сям’і паноў Палецкіх. Шмат цікавых звестак «усплывае» з гэтых дакументаў, самая цікавая таямніца — фамільная каштоўнасць — крыж з вельмі каштоўнай незвычайнай перлінай. Сямейная каштоўнасць перадавалася з пакалення ў пакаленне, але шчасця роду Палецкіх не прынесла... Княгіня Палецкая схавала крыж з незвычайнай і вельмі каштоўнай

перлінай. З сямейнай легенды вынікае, што гэтая фамільная каштоўнасць — падарунак каралевы Боны. Уся прыгодніцкая гісторыя закручана на пошуках крыжа. Герані даводзіцца разгадаць таямніцу гэтай забытанай, але вельмі цікавай гісторыі. Героям давялося рабіць складаны выбар паміж здрадай і подзвігам, самахварнасцю і спакойным жыццём...

Аповесць мне вельмі спадабалася. Дзякуючы гэтаму твору я зразумеў, што мая краіна мае багатую гістарычную спадчыну, што ў векавых пластах яе хаваецца так многа неразгаданых таямніц. Мне здаецца, што творы Людмілы Рублеўскай (я з вялікім задавальненнем прачытаў яшчэ і аповесць «Пярсцёнак апошняга імператара» і раман «Золата забытых магіл») — працягваюць найлепшыя традыцыі гістарычнага жанру Уладзіміра Караткевіча. Я шчыра заклікаю ўсіх сваіх ровеснікаў: чытайце сучасную літаратуру, не адкладайце ўбок беларускія кнігі — там можна знайсці адказы на многія пытанні, адкрыць для сябе новае, блізкае сэрцу і патрэбнае для душы!

Подпіс рэдактара

Аляксандр Кішчанка, 9 клас,
Мацюшэўская дзіцячы сад-базавая школа
імя П. Е. Купрыянава, Полацкі раён

Лістапад у парку

Вось і скончылася лета.
Па прыкметах — восень.
Парк наш, як тэатр балета,
Гледачоў запрасіць.

Ззяюць золатам кулісы —
Лісце з вербаў кружыць.
І шыпшына, бы актрыса,
Усё трымае ружы.

Таямнічы дэкаратар
Тчэ свае карціны,
Афармляе іх багата
Срэбрам павуціны.

У чырвоня каралі
Прыбраліся рабіны.
Развязае ветрык шалік
Жоўценькіх асінак.

Восень фарбаў не шкадуе:
Фэст пачаўся толькі.
Лістапад усім прапануе
Вальс, кадрыль і польку!

Маргарыта Гародка, 5 клас,
школа №2 г. Слоніма

Загадки

Белыя мухі, сяброўкі завірухі.

(сняжынкі)

Конь ні піць, ні есці не просіць,
Не арэ і не косіць.
А як ускочыш у сядло —
Дык імчыць праз усё сяло.
Шпор не трэба — ёсць педалі...
Што за конь, вы адгадалі?

(ровар)

Стаяць сярод сосен
Моднікі ўсю восень:
У белых панталонах
Сярод травы зялёнай.
Капялюшы маюць —
Грыбнікоў вітаюць!

(грыбы)

Як мне горача — лятаю,
У холад я ў ападках выпадаю.
А зімою я як цвердзь —
Хоць ты самазвалам едзь.

(вада)

Зайцам воля і раздолле,
Як расту без варты ў полі.
А лістоў на мне так густа...
Як завуць мяне?

(кануцта)

Маргарыта Гародка, 5 клас,
школа №2 г. Слоніма

Дзіця ў капустце

Раней буслы насілі малых дзяцей бацькам. Насілі штодня, але па нейкім часе стаміліся ад гэтай працы. Ім закарцела крыху адпачыць. Тады яны папрасілі мятлікаў:

— Дапамажыце нам, калі ласка, бо мы вельмі стаміліся. Панасіце дзяцей бацькам.

Мятлікі яшчэ не ведалі, якую працу яны будуць рабіць, але, як сапраўдныя крылатыя сябры, пагадзіліся.

Адзін мятлік ніяк не мог падняць дзіця, таму падымалі талакой мятлікаў. Мятлікам было нашмат цяжэй насіць дзяцей, чым буслам. За два дні ўжо і стаміліся. Тады мятлікі падумалі: «Але ж буслы гэта рабілі шмат-шмат часу. Як жа зрабіць так, каб і буслы адпачылі, і мы ад такога цяжару не паваліліся?»

І тады мятлік-чараўнік начараваў такую расліну, якая складалася з вялікай колькасці лістоў. Назвалі яе капустай. Лісце капусты нагадвае адначасна і крылы мятлікаў, і пляшкі. У гэтай дзівоснай расліне і сталі знаходзіць людзі дзяцей.

Але шчасце аднолькавае: ці бусел прынясе вам дзіця ці ў капустце знойдзеце.

Эгле — каралева вужоў

Увосень літоўскім вужам трэба было ісці на сход да Вужынага Караля. Яны шпарка паўзлі, бо спазняліся. Сярод іх была вужыха, якая хацела спаць. Яна ішла ў канцы, таму ніхто не заўважыў, як яна заснула каля яліны пры дарозе. А калі прагнулася, пабачыла сляды каровы. Яна падумала, што заблукала. Але далей сляды заканчваліся — відаць, гаўяда сама знайшла дарогу дахаты. Ды раптам вужыха пачула крык дапамогі. Яна зразумела, што гэта карова, і адразу кінулася ў той бок. Карова заблыталася ў надта цяжкім галлі. А трэба сказаць, што гэтая вужыха адрознівалася ад іншых тым, што магла сваім хвостом уздымаць даволі цяжкія галіны. Шпурнула яна адну галіну, другую, трэцюю — і вызваліла карову.

Карова была страшэнна ўсцешаная, бо ўжо думала, што не вылезе з буралому да скону. Яна вырашыла аддзячыць вужысе і з кропляў свайго малака зрабіла прыгожыя дыяменты. Вужыха ўздзела на галаву галінку, ад якой вызваліла карову, і ўпрыгожыла яе дыяментамі. А пасля карова сказала:

— Ці ведаеш ты цудоўную краіну Беларусь? Там блакітныя нябёсы, вялікія палі лёну, дзівосныя буслы. Хочаш, я цябе туды завязу?

Вужыха ведала пра гэтую краіну і раней, марыла ў яе патрапіць, таму адразу пагадзілася. На спіне каровы яна і з'явілася ў Беларусі. І адразу знепрытомнела ад прыгажосці: якія шыкоўныя лясы, колькі нор, якое раздолле! Вужыха хоць і не разумела чалавечай гаворкі, але бачыла, што людзі вельмі працавітыя і любяць гэтыя мясціны.

У Беларусі вужыха сустрэлася з Вужыным Каралём і расказала яму сваю гісторыю. Ён з радасцю пакінуў яе ў сваім каралеўстве. А пасля і закахаўся. Ад любові ўтварыліся чырвоныя крышталікі, якія на сваю галінку з белымі малочнымі дыяментамі дадала вужыха.

Вужыху ўсе называлі Эгле, што азначае па-літоўску «яліна» — у гонар таго месца, дзе ўсё і пачалося. Але калі іх ніхто не чуў, Вужыны Кароль ласкава звяртаўся да Эгле «Мая Ялінка»!

Раз-пораз дыяменты з кароны Эгле-Ялінкі скочваюцца на зямлю. І калі вы сустрэнеце іх, станеце шчаслівымі. Але забіраць дыяменты нельга: шчасце патрэбнае ўсім.

Луіс Сэрнуда

З іспанскай пераклала Анхела Эспіноса

Калі б чалавек мог сказаць пра тое, што кахае,
Калі б чалавек мог падняць сваё каханне да неба,
Быццам хмара ў моры святла;
Калі б, як сцены, якія звальваюцца,
Каб павітаць праўду, якая падымаецца пасярэдзіне,
Чалавек мог бы знішчыць сваё цела
І пакінуць толькі праўду пра сваё каханне,
Праўду пра самога сябе,
Якая называецца не славай, поспехам альбо амбіцыямі,
А каханнем альбо жаданнем,
Я быў бы тым, кім марыў быць;
Тым, хто сваім языком, сваімі вачыма, сваімі рукамі
Прамаўляе перад чалавецтвам праўду, якой пазбягаюць,
Праўду пра сапраўднае каханне.

Не ведаю свабоды, акрамя свабоды жыцця ў палоне таго чалавека,
Чыё імя я не магу пачуць без мурашак;
Чалавека, дзеля якога я забываю гэтае ганебнае існаванне,
Дзякуючы якому дзень і ноч для мяне ёсць такія, якімі я хачу,
І маё цела і мой дух плывуць у яго,
Быццам згубленае дрэва, якое мора глытае альбо падымае
Свабодна, свабодаю кахання,
Адзінаю свабодаю, якая мяне ўзрушае,
Адзінаю свабодаю, дзеля якой я гатовы аддаць жыццё.

Ты надаеш сэнс майму існаванню:
Калі я цябе не ведаю, значыць, я не жыў;
Калі памру, цябе не пазнаўшы, значыць, не памру, бо не жыў.

Я прыйшоў паглядзець на твары,
Ласкавыя, як старыя венікі;
Я прыйшоў паглядзець на цені,
Што ўсміхаюцца мне здалёку.
Я прыйшоў паглядзець на сцены,
Няважна, ці ляжаць, ці стаяць;
Я прыйшоў паглядзець на рэчы,
На тутэйшыя снатворныя рэчы.
Я прыйшоў паглядзець на моры,
Што спяць у італійскім кошыку;
Я прыйшоў паглядзець на дзверы,
На працу, на дахі, на якасці
Жоўтага, ужо восеньскага колеру.
Я прыйшоў паглядзець на смерць
І яе грацыёзны падхватнік для лоўлі матылькоў;
Я прыйшоў чакаць цябе,
Рукамі злёгка ў паветры,
Я прыйшоў, не ведаю чаму;
Аднойчы я расплюшчыў вочы: я прыйшоў.
Таму хачу ненастойліва павітацца
З такой колькасцю больш чым ласкавых рэчаў:
З сябрамі колеру неба,
З днямі пераменнага колеру,
З вольнасцю колеру маіх уласных вачэй;
З дзецьмі настолькі тонкага шоўку,
З пахаваннямі, сумнымі, як камяні,
З упэўненасцю, з тым насякомым,
Які ўе гнёзды на фальбонах святла.
Бывайце, мае салодкія нябачныя каханкі,
Выбачайце, што не спаў у вас на руках.
Я прыйшоў адно па тых пацалункі;
Захавайце вусны: можа, я вярнуся.

Заснавальнік
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда»

Галоўны рэдактар
Кацярына Вячаславаўна Захарэвіч

Рэдакцыйная калегія:
Іна Віннік, Алесь Бадак, Ірына Буторына, Валерый Гапееў,
Кацярына Глухоўская, Мікалай Грынько, Алесь Дуброўскі,
Уладзімір Ліпскі, Уладзімір Мазго, Алена Масла, Міхаіл
Мірончык, Кацярына Мядзведзева, Вікторыя Мянанава,
Вольга Праскаловіч, Наталля Пшанічная, Людміла
Рублеўская, Вольга Русілка, Алена Руцкая, Таццяна Сівец,
Раіса Сідарэнка, Святлана Сітнік, Аляксей Чарота, Таццяна
Швед, Віктар Яжык.

Адрас рэдакцыі
Юрыдычны адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
info@zvyazda.minsk.by
Тэл./факс: 8 (017) 287-19-19.

Паштовы адрас:
Рэспубліка Беларусь, 220005, г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 39.
bjarozka@zviazda.by
http://www.maladost.lim.by/berezka
Тэл.: 8 (017) 284-85-24;
8 (017) 284-41-88.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 210 ад 23.04.2013, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом «Звязда».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч Сухарукаў

Рэдактар:
С. М. Курганова
Мастацкі рэдактар:
Я. Д. Ваховіч
Тэхнічны рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
Г. К. Кірэенка
Камп'ютарны набор:
А. Г. Кахноўская
Стылістычны рэдактар:
К. М. Бандурына

Падпісана да друку 14.01.2019 г.
Фармат 60x84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,72.
Тыраж 555 экз. Заказ

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РВУ «Выдавецкі дом «Звязда», 2019

- 01 Калумністыка. Чалавек — гэта цэлы свет
- 02 Level 80. Самы таямнічы час
- 04 Інтэрв'ю. Паэтка Кацярына Пушка: «Дакладна ведаю: натхненне — у бібліятэцы!»
- 06 Праектар. Гук, колер, якасць — ёсць...
Ці ёсць куды далей? Ці патрэбна далей?
- 08 Гісторыя поспеху. Маргарыта Латышкевіч:
пра фанфікі, «эльфяціну» і дрэвы, на якіх
растуць пісьменнікі
- 12 Бел. літ. Прэпараванне ваўкалака
- 18 Практыкум. Як напісаць дэтэктыў
і не здзейсніць злачынства
- 21 Сітуацыя плюс. Спакуса
- 24 Школа журналістыкі. Што хавае мармуровы
анёл?
- 26 Верасок. Паэзія
- 28 Заяўка на Парнас. Дзіця ў капусце
- 28 Заяўка на Парнас. Эгле — каралева вужоў
- 30 Літаратурныя старонкі. Паэзія. Луіс Сэрнуда

Тэма наступнага нумара — «Дваістасць».

«Музыка даўніны»
Аўтарскі праект Уладзіміра Цвіркі

Мінская вобласць, Уздзенскі раён, п. Першамайск,
сядзіба Кухцічы, Кальвінскі збор,
другая палова XVI стагоддзя.

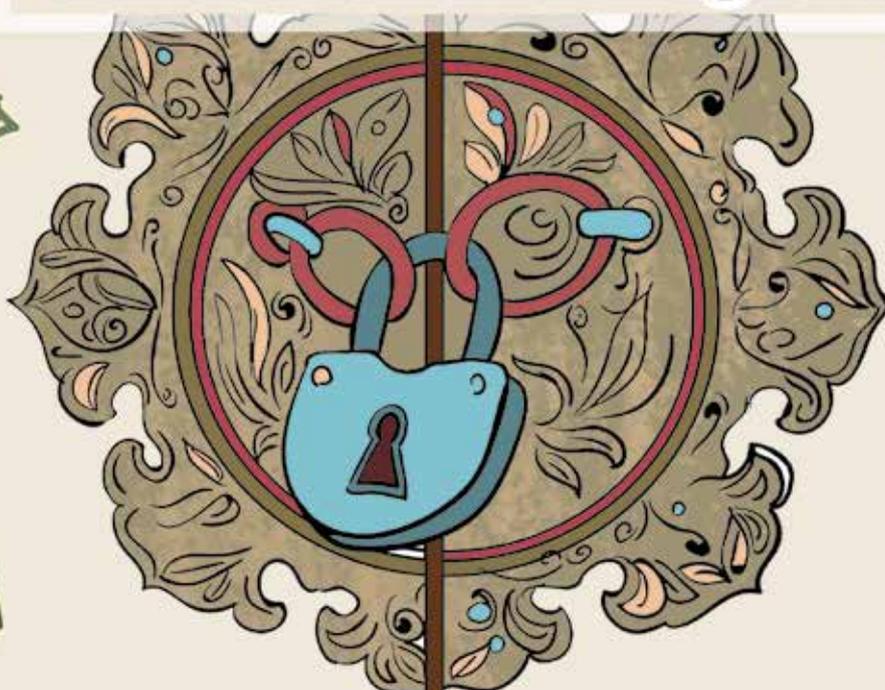
У кожным нумары часопісаў «Малодосць» і «Бярозка». Поўны камплект выяў будзе мець той, хто чытае абодва выданні.

БрамаМар-юні – літаратурны конкурс для школьнікаў.
Намінацыі: «Проза», «Паэзія».

З 1 снежня да 28 лютага твае творы чакаюць па адрасе:

konkurs.bramamaruni@gmail.com

Ключ ад Браммы Мар – у тваіх руках.

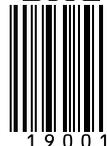
Падрабязнасці — на сайце часопіса «Бярозка».

ISSN 0320-7579

917703201757007

EAC

19001